

Kaelo go Setšhaba...

Tekanyetsokabo 2008

NATIONAL TREASURY

Re tla fenya

Go gola ga ikonomi ya lefatshe go tsamaya ka iketlo gape ga go tsepamo mo dimarakeng tsa lefatshe. Ga e sale ka 2001 go bonala ikonomi e tšile go nna bokoa tota. Se se tšile go ama ikonomi ya Afrika Borwa. Le fa gontse jalo ikonomi ya rona e na le motheo o o tsepameng, madi a setšhaba le ona a ntse sentle, go jalwa ga madi go a gola mme ga re lebelala pele ikonomi e tšile go gola sentle. Re tšile go fenya.

E setse e le nako e telele ikonomi ya rona e gola jaana. Seno ga re se itse mo dingwageng tse di lekanang le 50. Mo dingwageng tse tlhano tse di fetileng ikonomi e ntse e gola go lekanyediwa go 5% ka ngwaga. Go tloga ka 2001 re tlhodile ditiro di le milione o le mongwe.

Ka ntlha ya gore ikonomi e gola ka bonako, le jaaka tiriso ya madi a setšhaba e kgatlhisa, tiriso ya madi e godile thata go tloga ka ngwaga wa 2001. Seno se feta kgolo ya ikonomi. Ka jalo madi a mantsi a dirisitswe go reka ditlamelo tsa thuto, maphelo, katlaatlalo-loago, matlo, bopodisi, dipalangwa tsa botlhe, mabala a metshameko, ditšela le kgolegelo.

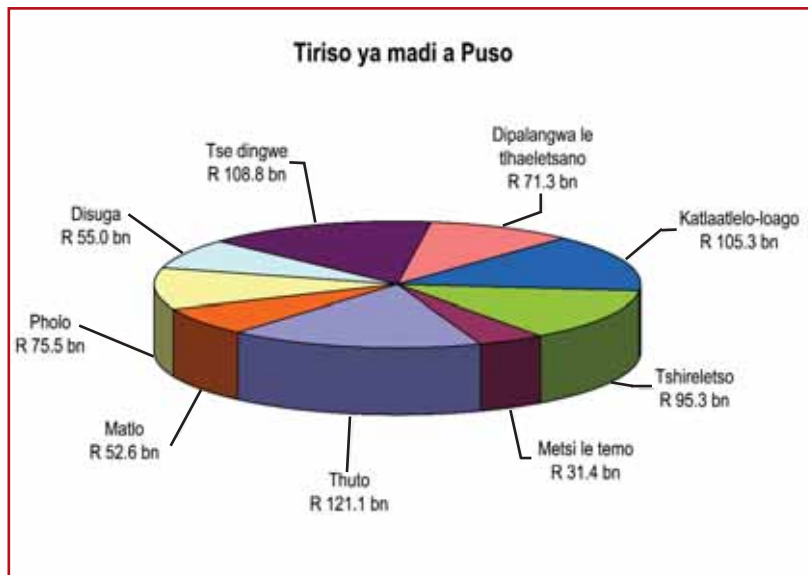
Le fa ikonomi e ntse e gola ka seelo se se kwa godimo jaana, re nnile le mathata. Lefatshe la rona le tlhoka batho ba banang le bokgoni, matla a motlakase le ona ga a lekane, go pitlagana ga mebila le go tlhabela ga samente. Tsotlhe ke ditshupo tsa gore ikonomi e gola ka bonako. Mme gore e gole go feta re tshwanetse go jala madi go bona bokgoni, mafaratlhatlha, mitshini le didiriswa, mo mebileng le dipalangwa tsa botlhe.

Ka ntlha ya dikgoreletsi tse, le ka ntlha ya tikologo ya lefatshe e e bokoa, ikonomi ya rona go bonala e tla gola fela kadiperesente tse 4% go ya go 4½% mo dingwageng tse tharo tse di latelang. Kgolo e e bonya ga re e bapanya le ya dingwaga tse tlhano tse di fetileng, mme e santse e le matlhagatlhaga mo lefatsheng le le jaaka Afrika Borwa. Sa botl-

hokwa ke gore re tšile go tšwelela pele ka go jala madi re baakanyetsa bokamoso.

Mo dingwageng tse tharo tse di latelang, tekanyetsokabo ya 2008 e aba madi a mantsi go thusana le maitlomo a gore madi a phentshene a fitlhelele banna ba ba fa gare ga dingwaga tse 60 le 64, go oketsa ditirelo tsa go fepa bana kwa dikolong, go tlhabolola ditirelo tse dingwe ko dikolong, go tliša ditirelo tsa metsi le tsa boithusetso, go jala madi mo mafaratlhatlheng a tsa dipalangwa tsa botlhe, go tlhatlhosa tuelo ya barutabana le baoki, go oketsa lenane basekisi le bomagiseterata, go atolosa dikgolegelo le go rotloetsa batho go dirisa matla a motlakase ka bonontlholo, le go rekisa ditswantle. Re tshwere phage ka mangana re dira gore mmuso o direle batho botoka le gore re bone boleng mo mading otlhe a a dirisiwang.

Ga re ntse re bona dipholo tse di botoka ka tiriso ya madi a setšhaba le ka go jala madi a mantsi, re ka kgona go godisa ikonomi ya rona ka seelo sa 6%. Re tshwanetse go semelela. Motheo wa ikonomi ya rona o tsepame mme o tsile go bonwa gore o tsepame jang mo dingwageng tse pedi tse di latelang. Ga setšhaba sotlhe sa Afrika Borwa se dira ka natla mme re na le motheo tse di siameng re ka gola ka bonako mme re ka dira phapang mo maphelong a setšhaba sa rona.

Tekanyetsokabo ya-Bosetšhaba ke eng?

Ka kgwedi ya Tlhakole ngwaga mongwe le mongwe Letona la Matlotlo le rebola lenaneo la puso la go dirisa madi, matlole le kadimo dingwageng tse tharo tse di latelang. Seno se bidiwa Tekanyetsokabo ya setšhaba. Tekanyetsokabo ya setšhaba e tlhalosa mokgwa o madi a puso e a boneng a tšileng go arogangwa ka teng mo mafapheng a bosetšhaba, diporofinsi le dipusoselegae.

Dintlha-kgolo tsa tekanyetsokabo

Diphetogo mo tekanyetsokabong mo dingwageng tse tharo tse di latelang

- R12 bilione go tsa katlaatlalo-loago le diphentshene
- R7.6 bilione e okeditswe go thusa ka ditirelo tsa dipalangwa tsa botlhe, go aga ditšela le mafaratlhatlha a seporo sa terene
- R8.7 bilione e okeditswe go lebona le matlo, ditirelo tsa metsi le tsa go aga ka kakaretso
- R2 bilione e beetswe thoko go aga mabala a metshameko le mafaratlhatlha a a maleba go baakanyetswa metshameko ya sejana sa lefatshe sa 2010
- Go okeditswe R6.7 bilione go lebona le go lwantsha bolwetse ba HIV le AIDS, go tlhabolola maokelo le tse ding tse di maleba, go lwantsha malwetse a TB-MDR le XDR
- R2.5 bilione e lebane le go aga madirelo le go thusa borakgwebo ba ba botlana
- R2.6 bilione e tla abelwa tsa bolemisi le tirelo ya kabo ya lefatshe
- R2.7 e okeleditswe go aga dilaboratheri tsa forensiki le go thapa mapodisa mangwe
- dikgolegelo tsona madi a tsona e tšile go tlhatlhošwa ka R2 bilione
- R1.4 bilione e abetswe thuso e e kwa godimo, le go batla kitso

Lekgetho

- Madi a a kana ka R7.7 bilione a fokoditswe mo lekgethong la batho
- Bathapi ba tšile go rotloediwa go fa bana ba badiredi ba bona bao ba amogelang go senene dibasari
- Lekgetho la dikoporasi le tšile go fokodiwa ka 28 %
- Borakgwebo ba ba botlana ba tšile go tlhofofaletswa tsela ya go duela lekgetho
- Mmuso o tšile go thusa ka tlaletsetso ya lekgetho tsa madi a a kana ka R5 bilione mo dingwageng tse tlhano tse di latelang go rotloetsa diindaseteri tse di dirisang batho ba bantsi le go rotloetsa mananeo a mmuso mabapi le madirelo-magolo
- Leokane le disele di tšile go tlhatlhoga ka 11c litara
- Pakana ya sigarete ya 20 e tšile go tlhatlhoga ka 66c
- Botlolo ya 750ml ya matute a diterebe a a tagang e tla tlhatlhoga ka 9c
- Bolekana ba 340ml ba nno-tagu (beer) e tla tlhatlhoga ka 7.2c
- Bojalwa jo bo molelo (spirits) bo tlhatlhoga ka R2.70 botlolo ya 750ml

Dithulaganyo tsa metshameko ya kgwele ya maoto ya sejana sa lefatshe sa 2010

Dithulaganyo tsa Afrika Borwa tsa metshameko ya kgwele ya dinao di dirwa ka bonako. Re aga mabala a metshameko, dipatlelo a go ikatisa, le mabala a babogedi. Re tlhabetse dipalangwa tsa botlhe. Dilo tsotlhe tse di lebaneng le metshameko e di etswe tlhoko mme di a siamisiwa - motlakase, tsa go gasa metshameko, mo baeti bat la nnang teng, tsa boeti, go bontsha bontle ba diteropo tsa rona. Gape re baakanyetsa sengwe le sengwe se se ka diragalang.

Go agiwa ga mabala a le matlhano, a maswa ko Cape Town, Johannesburg, Mbombela, Nelson Mandela le Thekwini.

Go simolotswe go agiwa ka 2006. Mabala-magolo a le matlhano o na a tlhabetse - Johannesburg, Mangaung, Polokwane, Rustenburg le Tshwane. Tiro e e simolotse ka Lwetse 2007.

Go agiwa ga disetediatio tse go tlhola ditiro tse di 170 000 tsa nakwana.

Mmuso o ne o abile R8.4 bilione go aga le go tlhabetse disetediatio. Bokhutshwane ba nako bo dirile gore ditshenyegelo di tlhatlhoge ka gore disetediatio tse ditshwanetse go siamela metshameko ya Confederations Cup ka Sedimonthole 2008, mme tsa 2010 ka Sedimonthole 2009. Mmuso o bone go le matshwanedi go oketsa madi a ka R1.2 bilione. Se se dirile gore madi otlhe e nne R9.6 bilione.

Fa godimo ga fao R9 billion e betswe go thusa ka tsotlhe tse di mabapi le dipalangwa tsa botlhe tse di lebaneng le metshameko e.

Go feta foo, diteropo tse di tla amogelang metshameko e di tla amogela R684 milione go thusa ka 2009 Confederations Cup le 2010 FIFA World Cup.

Kgodiso ya madi a katlaatloloago

Go feta batho ba badimilione di le 12 mo Afrika Borwa ba amogela madi a katlaatloloago. Madi a a thusa batho ba ba leng mo maemong aa boima jaaka batsofe le bana, bao ba golofetseng le bao bas a kgoneng go dira. Madi a a leng gone ke phentshene ya batsofe, madi a bana le bao ba itshetlegileng ka madi a.

Mo dingwageng tse di lesome tse di fetileng bana bao ba amogelang madi a katlaatloloago ba ntse ba oketsega. Madi a go tlhokomela bana ba dikhutsana le bao ba tswang ko mag-aeng a a dikobo di khutshwane ke ona mokokotla wa matsapa a go tlhokomela botlhe.

Mo ngwageng wa 2008/09 (kete-pedi golo-robodi/robonngwe) madi otlhe a a tla dirisedi-wang katlaatloloago a tla okediwa go nna R69 billion (dibilione dile some-a-marataro le borobonngwe), a lekanang le diporesente di le lesome (10 %) tsa tiriso ya madi a puso.

Go tloga ka 1 Moranang maemo a tlile go nna jaana:

- Madi ya phentshene ya batsofe, ya bao ba golofetseng le bao ba tlhokang thuso e tlhatlhogela go R940 go tloga go R870
- Ya go tlhokomela bana e tloga go R200 go ya go R210 ka kgwedi go tloga ka 1 Motsheganong 2008 mme e ya go nna R220 ka kgwedi go tloga ka kgwedi ya Diphallane.
- Madi a bana bao ba se nang batsadi e tloga go R620 go ya go R650 ka kgwedi

Go dithulaganyo tse dingwe tse dintsi tse di tlhokomelang magae a a kobo dikhutshwane. Bana ba ba amogelang madi a katlaatloloago ga ba duele madi a sekolo. Bana bao batsadi ba bona ba amogelang madi a mannye le bona ba ka bona tshono ya go se duele madi a sekolo. Bana botlhe ba ba ka pa tlase ga dingwaga tse thataro ba bona ditirelo tsa pholo kwantle ga tuelo. Batho botlhe ba ba bonang madi a katlaatloloago mme ba se na motheo wa itshireletso ya botshelo maphelo ba bona ditirelo tsa pholo kwantle ga tuelo kwa maokelong a botlhe.

Peeletso ya madi mo motlakaseng

Eskom e na le diteishene tsa matla tse di kgonang go dira matla a a kana ka 37 761 megawatts (MW) tsa motlakase. 35 436 MW e dirisiwa ka metlha, mme gore 2 325 MW e dirisiwa go tiriso ya motlakase e ile kwa godimo.

Go tlhokafala ga motlakase go ile kwa godimo, mme e bile le diteishene tsa Eskom di setse di tsofetse mme ga di kgone go emelana le tiriso ya motlakase. Tsotlhe tse di supa gore Eskom ga e kgone go fuduwa motlakase o o lekanang magae le madirelo-magolo.

Peeletso ya Madi

Go athatla kang ya tlhokego ya motlakase, Eskom, e e leng setheo sa puso, e tlile go beeletsa R342 bilione mo dingwageng tse tlhano tse di late-lang mo diteishene tsa matla.

Dithulaganyo tsa nakwana di akaretsa:

- Go busetswa mo tirong diteishene tse di beetsweng isago e leng - Camden, Komati le Grootvlei. Se se tla oketsa matla a motlakase ka 3 677 MW
- Diteishene tsa matla di tla agiwa kwa Mossel Bay le kwa Atlantis. Tse di tla thusa ka matla a a kana ka 1 042 MW
- Gas Project 1 e tla oketsa ka 1 036 MW

Tse dingwe tse di tla dirwang isago ke tse:

- Go tla agiwa kwa Ingula kwa bokone jwa KwaZulu-Natal. Ingula e tla fuduwa motlakase o o kana ka 331 MW ka 2012 go ya go 993 MW ka 2013.
- Go tla agiwa seteishene, Medupi kwa Lephalale se se tla tlisang motlakase o o kana ka 4 788 MW go tloga ka 2012 go ya go 2016
- Go tla agiwa gape Project Bravo kwa Witbank. Yona e tla fuduwa motlakase o o kana ka 4 818 MW go tloga ka Phukwi 2012 go ya go Sedimonthole 2015.
- Polasa ya phefo kwa Cape West Coast e e tla thusang ka 100 MW yona e tla konosediswa ka 2010

Tsotlhe tse ke maitlomo a go atisa bokgoni baAfrika Borwa go tlisa motlakase go baagi le tsa kgwebo. Le fa gontse jalo, mathata a motlakase a bontsha go le tlhokego ya gore rotlhe re dirise motlakase sentle ka tshomarelo.

